

**Рівненський державний
гуманітарний університет**

**Актуальні питання
психологічної науки**

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 17

Рівне - 2023

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. Вип. 17. Рівне: РДГУ, 2023. 106 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Воробійов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Ставицька О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 6 від 22 червня 2023 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Список використаних джерел.

1. Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы. Москва: Педагогика, 1993. 144 с. (рос. мовою)
2. Павелків В. Р. Зміни рівня вираженості особистісних деструкцій у представників молодіжних субкультур після впровадження превентивно-корекційної роботи. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 12. Рівне : РДГУ, 2019. С. 176-184.
3. Арт-терапія - нові горизонти / Під ред. А. І. Копитіна. М.: Когіто-Центр, 2006. 336 с. (рос. мовою)

**ПСИХОКОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ
ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ**

**Павелків Віталій, доктор психологічних наук, професор, РДГУ
Приступлюк Світлана, здобувач ОС «магістр», 1 курс, РДГУ**

Повномасштабна війна в Україні наклала відбиток на всі вікові категорії людей, але саме діти підліткового віку (приблизно з 11 до 19 років) є однією із найвразливіших категорій. Оскільки підлітки ще не мають власної, чітко сформованої системи поглядів, життєвих цінностей, моральних переконань та самооцінки, під впливом травматизуючих подій та гострого стресу вони можуть реагувати на події і ситуації по-різному. Однією із можливих реакцій є агресивна поведінка - злісні жарти і насмішки, використання ненормативної лексики, зухвалість, фізична агресія, використання образливої міміки і жестів.

Оскільки, зачасти, при наявності проблем, підлітки замикаються в собі, психологи та психотерапевти широко використовують засоби арттерапії з метою психокорекції проблемної поведінки. Адаже завдяки використанню творчості арт-терапія допомагає втілювати свої емоції, переживання і проблеми використовуючи такі підручні засоби як: папір, олівці, фарби, тканини і т.д..

В підлітковому віці діти проживають складні біологічні та психологічні зміни організму. Найменша зміна в оточуючому середовищі може викликати агресивну (деструктивну) поведінку, тим більше такі травматизуючі події, як війна, вимушене переселення, життя під окупацією, безпосередня загроза життю і здоров'ю, розлука з близькими, безпосереднє, чи опосередковане переживання насилля. Науковці підходять до визначення цих понять з різних точок зору.

Так, Зігмунд Фрейд висунув «теорію двох інстинктів». Її суть в тому,

що кожна людина має два інстинкти: інстинкт життя та інстинкт смерті. Інстинкт життя дозволяє генерувати енергію, власне, до життя, до розвитку та росту особистості. Натомість інстинкт смерті, навпаки, запускає процеси спрямовані на самознищення людини. Виявом інстинкту смерті являється агресія спрямована на навколишній світ та оточуюче середовище. [1]

Загальною, в психології, агресією називають таку поведінку, що має на меті заподіяти іншій людині будь-яку шкоду: психологічну, матеріальну, чи фізичну. Агресивна поведінка знаходить виявлення в таких формах, як: насмішки, пліткування, вживання ненормативної лексики, бунт, цькування, використання образливих жестів та міміки, може доходити і до бандитизму.

Зазвичай агресивна поведінка зосереджена на однолітків, у зв'язку з бажанням конкурувати один з одним, хоча нерідко від неї страждають менші діти, батьки, вчителі та інші оточуючі дорослі. Попри негативні наслідки агресивної поведінки в звичайному житті, агресія може бути корисною в критичних, стресових, травматизуючих ситуаціях, таких як війна. Таку позицію займає у своїх роботах Ф.Аллан. Тут агресія розглядається як внутрішня сила, що допомагає індивіду боротися із зовнішніми силами [2].

Досліджуючи наукову літературу з теми агресивної поведінки підлітків можемо узагальнити, що існують фактори, які провокують таку поведінку. До них відносимо: оточуюче середовище, внутрішньосімейні відносини, телебачення, соціальні мережі, духовний і моральний розвиток підлітка і суспільства, соціальну, економічну та політичну ситуацію, інше.

Сучасні діти живуть у не простому за своєю сутністю і швидкістю змін світі. Адже швидкість розвитку новітніх технологій вражаюча, кількість доступної інформації, часто, сумнівної якості, глибоко впливають на підлітка, на формування його життєвої позиції, переконань, цінностей і вибір можливих форм реакцій на ту, чи іншу ситуацію. Також не оминають своїм впливом на не сформовану дитячу психіку і негативні ситуації в екологічній, економічній і політичній сферах. Такі кризи можуть викликати відчуття безвиході, безпорадності, посилювати бажання до протесту, роздратування, агресії.

Останніми роками арттерапія набуває все більшого розповсюдження, психологи і психотерапевти широко використовують цей напрям в роботі з агресією, травмами, кризами, страхами, конфліктами та ін.. Міркування таких науковців, як Зигмунда Фрейда і Карла Густава Юнга мали безпосередній вплив на розвиток лікування мистецтвом. Саме Фрейду належать перші теорії про несвідоме, на його погляд саме під час мистецької діяльності, або у снах, за допомогою символів знаходять втілення забуті спогади. Юнг вважав, що творчість - це один із ключових елементів терапії, бо вона допомагає відновитись, знайти золоту середину між несвідомим і свідомим, спряє

саморозвитку. [3]

Використовуючи напрям арт-терапії психолог пропонує клієнту мистецькі заняття і супроводжує його в усіх процесах, які відкриваються під час роботи. Особливістю арт-терапії являється можливість виразити себе, свої емоції і почуття через призму творчості: рухами, звуками, кольором, формою. Під час творчої діяльності включається підсвідоме, відбувається розслаблення, вивільнення емоцій і переживань. Тому цей метод дуже зручно використовувати у роботі з підлітками, які часто закриваються і не говорять про свої переживання.

Отже арт-терапія може бути дуже ефективною в психокорекції агресивної поведінки підлітків, допомагає пізнавати самих себе, а також оточуючих і світ навколо. Засоби даного напрямку дозволяють розвинути емоційний інтелект, зменшити психоемоційну напругу, є хорошим шляхом позбавлення від негативних емоцій і переживань. Тож арттерапія є невід'ємним засобом регуляції поведінки підлітків.

Список використаних джерел:

1. Фрейд З. «Я» и «Оно». Харьков: Фолио, 2000. 1039 с.
2. Божович Л. И. Психология формирования личности, СПб.: Питер, 1995. 290 с.
3. Луценко О. Арттерапия: творчість для душі, чи серйозний метод. 2021. URL: <https://epsiholog.mcfr.ua/899245>

ПСИХІЧНА ТРАВМА ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ТА КЛІНІЧНІ АСПЕКТИ

Романюк Володимир, кандидат біологічних наук, доцент, РДГУ

Біологічні, соціальні та психологічні наслідки потенційної та реальної воєнної загрози знаходяться в центрі уваги фахівців природничих і гуманітарних дисциплін, у т.ч. вплив надмірного фізіологічного і психологічного стресу у функціональному зв'язку із ймовірною психічною травмою на фізичне і психічне здоров'я особистості в особливих умовах діяльності. При цьому окремо слід відмітити вплив психічної травми на етіологію і патогенез розладів психіки і поведінки особистості, у т.ч. афективних, психогенних (невротичних), психосоматичних і соматоформних розладів.

Психічна травма як термін завдячує широкому міждисциплінарному застосуванню теорії і практики психоаналізу Зигмунда Фрейда (06.05.1856 р. – 23.09.1939 р.). У психоаналітичному глосарії вказано, що психічна травма –

Зміст

Вступ	3
Артемова О. Індивідуальна та групова робота з дітьми-переселенцями.....	4
Артемова О. Компетенції фахівців для надання допомоги вимушено переселеним особам, сім'ям з дітьми.....	9
Бабак К. Особливості соціальної адаптації дитини до шкільного навчання..	11
Демчук О. Сутність автентичності у психологічному просторі	13
Павелків В. Вплив соціальних мереж на формування нових молодіжних субкультур	15
Павелків В., Оборська А. Використання методів арт терапії у процесі реабілітації девіантної поведінки поранених військовослужбовців	18
Павелків В., Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арт-терапії.....	20
Романюк В. Психічна травма особистості: психофізіологічні та клінічні аспекти	22
Рудюк О. Особливості професійної підготовки майбутніх психологів	25
Басалига Т. Метод десенсибілізації (EMDR) як засіб подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у учасників збройних конфліктів	27
Борак О. Життестійкість у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів.....	30
Войціховська Я. Психологічні аспекти професійного становлення майбутнього фахівця.....	32
Гаврилюк О. Клієнт-центрована психотерапія К. Роджерса у роботі з людьми з відхиленням у психічному розвитку	34
Гаврилюк О. Особливості самоставлення як чинник ефективності комунікації у юнацькому віці	37
Ганцева М. Психологічні прояви тривожності у студентської молоді під час воєнних дій.....	39
Горбатюк О. Особливості профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці	41
Гуцало А. Психологічна допомога вимушено переселеним особам, сім'ям з дітьми.....	43
Даєр І. Психологічні основи розвитку резильєнтності молоді в умовах закладу вищої освіти.....	45
Дивульська К. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану	47
Єфімова М. Психологічна допомога постраждалим дітям внаслідок військового конфлікту в Україні	50
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах ..	53

Зінчук І. Особливості роботи психолога з дітьми з особливими потребами старшого дошкільного віку.....	55
Ковалець А. Дослідження психосоціальної стійкості до стресу у здобувачів вищої освіти.....	57
Конончук А. Сім'я як чинник становлення самооцінки особистості.....	60
Котляр О. Аналіз самотності як соціально-психологічного явища	62
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці	64
Лашта А. Асертивна поведінка як адаптивна копінг-стратегія в юнацькому віці	68
Лісняк Б. Вплив засобів масової комунікації на рівень тривожності в умовах воєнного часу	69
Максимюк В. Соціально-психологічні чинники життєстійкості онкологічно хворих осіб.....	72
Михайлова А. Психологічний супровід обдарованих дітей в закладах освіти.....	74
Мартюченко К. Фасилітація як феномен у вітчизняній психологічній науці	77
Мовчко О. Копінг-стратегії як інструмент подолання наслідків стресу	80
Панова О. Проблеми психологічного вивчення вітчизняної сфери трудової зайнятості.....	81
Парфенчук О. Соціально-психологічна профілактика конфліктної взаємодії старших підлітків	84
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя	86
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку	88
Ткач У.-М. Соціально-психологічні особливості особистості підлітків з девіантною поведінкою	90
Ткачук О. Психолого-педагогічна технологія як ефективний метод зниження підвищеної сугестивності у підлітковому віці	92
Томко М. Діагностика та корекція емоційних порушень у дітей старшого шкільного віку.....	94
Циценя Д. Методи діагностики соціального інтелекту майбутніх психологів	96
Шевчук А. Подолання підвищеної тривожності підлітків методами когнітивно-поведінкової терапії.....	98
Шепель Т. Залежність ступеню емоційного вигорання лікарів від особистісних змінних (на прикладі локусу контролю та професійної мотивації).....	102
Зміст	105

Електронне видання

Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства

Випуск 17

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Формат 60x80/16. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 5,4.